

LEIF KRISTIANSSON:

Kampen om Bohuslän

"Vi skall i denna artikel något närmare granska det Bohuslän som ej blott är salta bad, stekheta klippor, makrillfiske och vita segel", skrev redaktör Leif Kristiansson i Västerbygden då han lämnade oss den. I stället får vi lära något om det Bohuslän, som flertalet inte känner till. Artikeln passar väl in i den serie om svenska landsändar som drabbats av svårigheter och som Svensk Tidsskrift började med Stig Jonssons artikel om Gotland i sista numret förra året. Det finns – tyvärr – material till flera sådana redogörelser, och de skall komma efterhand.

Bohuslän är ingalunda bara ett kustområde med bördiga dalgångar, omgivna av berg där skogen står grön med salta sjöer där omkring. Som det står i visan.

Det är dock kusten som i alla tider har gett landskapet sin ryktbarhet och glans. Dit äventyrarna samlades under de stora sillperioderna och dit sommargästerna nu sökt sig i 150 år. Där har också sagan och romantiken hämtat massor av inspiration under årens lopp.

Men allt är inte saga och romantik. Inte ens i Bohuslän. Här finns också kalla realiteter att räkna med i hög grad. Levnadsvillkoren för den bofasta befolkningen har ändrats i takt med näringslivets många strukturförändringar, vilket inte minst har skapat problem för kommunalmän, samhällsplanerare, näringsidkare och riksdagsmän från landskapet. I tidningarna rubriceras detta ofta som varvskris, undersysselsättning, turistkaos, oljeutsläpp, utfiskning och miljöhot.

Bohusläningarna har av naturliga skäl sedan urminnes tider sysslat med det som havet ger. Man har fiskat utefter kusten, bedrivit fraktfart utanför densamma, brukat jorden mellan alla bergen och huggit i sten så att to m detta har lönat sig.

Men efter andra världskriget kom här – liksom i andra provinser – industrialiseringens framfart att sätta sin nya prägel. Ungdomen flydde i stor utsträckning fisket och jordbruket och gav sig till Göteborg för att arbeta i industrin. Det fanns förstås också jobb på någon konservfabrik eller textiltillverkning utefter kusten. Men stenhuggarna förlorade gatstenstillverkningen när asfalten

kom på våra gator och vägar.

Något måste göras för att flykten från landskapet inte skulle bli allt för katastrofal. Det var då som skeppsredare Gustaf B Thordén kom på det här med att bygga båtar i Uddevalla. Vi skrev då 1946. Tusentals människor fick jobb.

Det finns väl knappast något varv som har blivit så omskrivet som just varvet vid Byfjorden, av olika orsaker. 1963 gick staten in som delägare och 1971 tog Statsföretag hand om det hela. Uddevallavarvet är idag ett stort hypermodernt varv som sysselsätter 2400 arbetare och 700 tjänstemän. Man bygger båtar som är så stora som hus. Mest är det oljetankers. De senaste åren har man färdigställt en serie om tio stycken 233 000-tonnare. Just nu projekteras en bjässe på 485 000 ton dw. Varvets orderbok är fylld tom i mitten av 1979. Så någon akut varvskris som i Göteborg har man ännu inte kännning av i Uddevalla. Att sedan många tankers har legat upplagda i olika bohusländska vikar de senaste åren på grund av fraktbrist, är en annan historia.

På Orust och Tjörn bygger man också båtar, på småbåtsvarven. Fritidsbåten är ju nästan lika obligatorisk som bilen i vissa kretsar. Det är också stor konkurrens om plats i småbåtshamnarna i kommuner med kust, som alla kan ståta med i Bohuslän.

Stenungsund och Brofjorden

På 60-talet började plaståldern och oljan göra sig gällande i Bohuslänns näringsliv, såtillvida att internationella storföretag ville lägga sig på kusten med sina förädlingsindustri-

er. Den gamla badorten Stenungsund kom i blickpunkten först. Det började med att en lantgård köptes upp för miljonbelopp. Sedan rullade det snabbt vidare.

Det lilla badortssamhället med sekelskiftesstämningar genomgick den mest omvälvande industrialiseringsprocess som något svenskt samhälle upplevt. Stenungsund blev Sveriges petro-kemiska centrum.

"Inträdesbiljetten" löstes först av Esso som etablerade sin krackeranläggning. Runt denna har sedan industrierna Kema Nord, MoDo Kemi och Unifos kommit till, och dessutom ett stort oljekraftverk samt serviceindustrier. Stenungsund är nu också påtänkt som importhamn för naturgas från Persiska viken.

Det är meningen att detta petrokemiska centrum skall fortsätta att växa i den takt som nu sker. Alla berörda parter har nyligen givit sina klarsignaler. Befolkningssiffran går stadigt uppåt med åtföljande växtvärk och andra problem. Det frestar inte minst på kommunens ekonomi. Kommunal skatten har rakat i höjden och ytterligare höjningar har aviserats för att kunna hålla bostäder, skolor, daghem, idrottsvallar samt annan service som vill till för folket som flyttar in från Sveriges alla hörn. Man har fått göra stor upplåning för att klara situationen. Kommunens inkomster kommer inte i samma takt som utgifterna när det gäller sådan snabb expansion som skett i Stenungsund.

Stenungsund har länge varit i focus för miljödebatten, eftersom petrokemin var för landet en ny bransch. Effekterna av en etablering var okända ur flera synpunkter. Ing-

en detaljerad miljövärdspraxis fanns att tillgå. Parallellt med uppbyggnaden har emellertid miljövärdslavinen satts igång. Industrin har hela tiden levat under ett utomordentligt hårt tryck från opinionen, samtidigt som samhället skaffat sig en uppsättning organ för kontroll och styrning av naturvårdssträvandena. Krav har ställts och ständigt skärpts.

Företagen i Stenungsund har snabbt svarat på dessa. Man var förutseende nog att i god tid innan fabriker startade igång starta en rad ingående undersökningar av fjordarnas vatten, bottenfauna och fiskliv. De har under årens lopp följts upp och kompletterats med luft- och bullerundersökningar. Dessa har blivit Stenungsunds verkligt starka miljökort och alibi. Miljösituationen torde vara den grundligaste kartlagda i Sverige.

Som ett parallellfall till Stenungsund kom sedan etableringen av raffinaderi vid Brofjorden i Lysekils kommun. Man skrev spaltkilometrar om seglationsleden och Scanraff som nu är igång. Mycken kritik har kommit från miljövärdsvärdarna om etableringen i Brofjorden. Många av kommunens innevånare var också svalt intresserade för ytterligare raffinaderier här. Nu vet vi att Statsraff inte kommer till denna bohuslänska kust. Beslutet fattades i februari. Många drog säkert en lättnadens suck när de fick reda på detta. Man menar att raffinaderier bara ger många arbetstillfällen under uppbyggnadskedet. Men många intressen kämpar också för att Statsraffs plats blir vid Brofjorden. Ännu är det säkert inte för sent att sätta spaden i jorden för detta projekt.

Sämst beställt med arbetstillfällen är det

nu i nordligaste Bohuslän. I Tanums och Strömstads kommuner. Avfolkningen var stor här under 50-talet och 60-talet. Befolkningstalet har nu stabiliserats, men åldrarna är höga. Ungdomen har dock återvänt till sin bygd i stor utsträckning eftersom det finns en hel del småindustrier. Men kommunmännen är ändå ute och försöker få en ordentlig basindustri till denna något otursförföljda landsända.

Strömstad har haft att brottas med företagsnedläggelser. Bygden hade för några år sedan goda förutsättningar för att bli ett centrum för byggandet av oljeplattformar. Denna tillverkning påbörjades också i Kebalviken. Men det blev bara en plattform byggd. Nu är denna verksamhet ett minne blott. Det blev andra planer med oljeletandet.

Har fisket en framtid?

Fisket har sedan gammalt varit en stor näring i Bohuslän mer än i något annat svenskt kustlandskap. De många vita fiskebåtarna gick ut och kom igen med havets vita silver som det hette. De försåg det svenska folket med sådana läckerheter som färsk torsk, kolja, långa, hälleflundra, rödspotta, makrill, krabba och räka.

Fiskarkåren har decimerats kraftigt på senare år i Bohuslän. Idag är det blott 1 500 kvar. Det är särskilt prekärt eftersom det har drabbat Strömstad, Tanum och Lysekil som har ont om jobb för övrigt.

Vad som idag intresserar yrkesfiskarna är räkfisket samt storsjöfisket. I det senare fallet vill det till båtar i miljonklassen. Fiskarna

själva slår sig ihop och blir ägare till dessa dyra båtar. Det medför stora ekonomiska risker att göra dessa investeringar.

På senare år har fisket blivit sett över axeln av regering och myndigheter. Fiskarna vill nu ha samma subventioneringssystem av sina produkter som finns på vissa jordbruksprodukter. Importen av fisk har gjort skada. Beskattning och andra avgifter har slagit näringen orättvist, heter det.

Ett annat stort övergripande problem för fiskarkåren är att man ständigt har utfiskningshotet över sig. Man har att ta hänsyn till fiskekvoter. Nu har det blivit sillfiskestopp i Nordsjön. Men de bohuslänska fiskarna hoppas nu i stället på hyggliga kvoter på andra fiskslag i Nordsjön.

Visserligen pågår det svenska räkfisket i egna vatten men man har övermänskliga konkurrenter i de liberala bestämmelser som tillåter ohejdad, fri import av räka från andra länder. Vi kan dock notera ett plus från fiskarnas sida sett – priset på konsumtionsfisk kryper uppåt så sakteliga.

Jordbruket och skogen

De naturliga förutsättningarna för jordbruk är varierande i Bohuslän. Det är en utpräglad småbrukarprovins. Det är svårt att urskilja någon särskild del av länet som speciellt lämpad för jordbruk. Men länets stora skola för lantbruket ligger i Dingle.

De allmänna förutsättningarna för trädgårdsodling är mycket goda i länet. Efterfrågan från den stora och alltmer ökande befolkningen i mellersta och södra delarna av länet har medfört att Göteborgsregionen

och mellersta Bohuslän är underskottsområde i fråga om trädgårdsprodukter. Till detta kommer den ökande ström av sommargäster under några få månader som förstärker efterfrågan. Under de senaste åren har intresset för frilandsodling ökat.

Skogen i Bohuslän befinner sig i en uppbyggnadsperiod under vilken ej hela tillväxten avverkas. De klimatiska förhållandena är, bortsett från de hårda vindarna i kustbandet, mycket gynnsamma för skogsproduktion. Den höga nederbörds mängden gynnar särskilt granens tillväxt som utgör 46 procent av skogsbeståndet i länet.

Vid sekelskiftet utgjordes över hälften av länets nuvarande skogsmark av kala ljunmarker. Idag är de så gott som fullständigt skogsbärande. Här avverkas det nu till både virke och pappersmassa. I Bohuslän är idag ca 5 000 människor helt eller delvis sysselsatta med skogsarbete. Den teoretiska skogsutbildningen meddelas till stor del på länets skogsbruksskola i Hensbacka, Munkedals kommun.

Turism, trafik och broar

Under tre hektiska sommarmånader mångdubblas Bohusläns befolkning, med allt vad det innebär av gott och ont. Då kommer turisterna, inte bara från vårt land utan från hela Europa. Mest är det tyskar, danskar och holländare.

Turisterna kommer för det mesta i bil numera. Detta ställer stora krav på vägnätet och man tänker då i första hand på E6-an som löper längs vårt avlånga landskap. Denna led är på många avsnitt underdimension-

nerad för detta tryck. Visserligen har man nu hunnit från Göteborg till Stora Höga med motorvägen, men från Stora Höga upp till norska gränsen är det bedrövligt smalt och livsfarligt på många ställen. Nu går diskussionens vågor höga var man skall lägga motorleden förbi Uddevalla.

Det har hänt en hel del positivt ur trafiksynpunkt i Bohuslän på senare år också. Det har lagts broar. Först kom Tjörnbron, sedan bron till Orust. Nu har också Smögen fått sin länge efterlängttade bro. Men än fattas det broar i länet. Bron mellan Orust och Tjörn skall byggas om eller rättare sagt: man vill ha en ny. Det är också förslag om att lägga en bro över Åbyfjorden. Många svenskar har säkert också önskat sig en bro över Instö rännan, när de stått timmar i kö för att komma med färjan över till Marstrand på sommaren.

Åtskilliga tusen fritidshus har byggts i Bohuslän på senare år, sk sommarstugor. Dessa har kommit upp i sådant antal att de skapar vissa problem för kommunerna. De ägs i regel av folk från andra kommuner. Under stor del av året kräver de service i

"sommarkommunen". De har blivit betungande för dessa kommuners ekonomi. Många förslag till lösningar av dessa problem har dryftats. Ett av de bästa förslagen är att tillämpa den danska modellen att sommarstugeägarens kommunalskatt tillfaller "sommarkommunen" under den del av året då denne bor där. Men någon lagstiftning om detta finns inte ännu. Kanske den kommer.

Annars är säkert turisterna alltid välkomna till Bohuslän. Tack vare dessa sommar månaders omsättning kan många köpmän ge bofasta befolkningen service året om.

Ett annat nytt bevis på att turisterna är välkomna är att Folkhögskolan i Grebbestad skall inrätta en linje där man skall ge grundutbildning åt turistnäringssidkare.

Sammanfattningsvis kan sägas att Bohuslän av idag är föremål för mångas intressen. För att skaffa stoff till denna artikel har man fått många människors syn på saken. De tycks vara ense om en sak: Man tror att här finns plats för både badgäster, industrier, fiskare och jordbrukare samt servicefolk av alla de slag.